

Лекція 9. Освіта дітей в період Античності та Середньовіччя

Питання

1. Освіта дітей в період Античності
2. Освіта дітей Середньовіччя

Освіта дітей в період Античності

Початкові школи з'явилися в стародавній Італії рано: вже в V ст. до н. е. в Римі, на Форумі, була початкова школа. Гул голосів «в школах грамоти» був для Лівія явищем повсякденного, звичайного життя міста. Кількість написів на помпейських стінах свідчить про те, що грамотії, їх надряпав, далі початкової шкіл не пішли, але в ній все-таки побували. Школами грамоти Італія, мабуть, була всяяна; відкрити школу міг будь-хто: офіційного дозволу не було потрібно. Держава в справу навчання не втручався; батьки самі повинні були дивитися, яким вчителю довіряють вони своїх дітей, і навряд чи скромні ремісники, дрібні крамарі і селяни, діти яких навчалися в початковій школі, були суворими оцінювачами і суддями. Учитель грамоти мало чим відрізнявся від них; був він зазвичай людиною темного походження і не широких знань, бідняком і невдахою, для якого не знайшлося в житті кращого місця, ніж місце вчителя початкової школи. Повагою в суспільстві він не користувався: йому не дано права називати себе «учителем» («професором» по-латині); він зветься просто «шкільним наглядачем» або «начальником школи» (*magister ludi*); крісло з високою спинкою, кафедра - не для нього: на такому кріслі може сидіти тільки «граматик» або ритор. На нього не поширюються привілеї, які отримують від імператорів вчителя середньої і вищої школи. Платять йому гроші, з яких вчитель повинен ще виділити суму на наймання приміщення для своєї школи. Нічого, звичайно, очікувати, що воно буде затишно і привітно: вчитель зніме якийсь навіс або майстерню, поставить стілець для себе і кілька лавок або табуреток для учнів: вони пишуть, тримаючи таблички на колінах, і столів їм не потрібно. Іноді у нього не вистачає грошей навіть на таке приміщення, і він влаштовується на відкритому повітрі, де-небудь під портиком Форуму, що відгороджують своїх учнів від того, що їх може розважити, тільки завісою. Якраз таку школу бачимо ми на одній з помпейських фресок.

Вчилися за трафаретом: вчитель змушував вивчати напам'ять назви букв і порядок їх в алфавіті і тільки потім показував самі букви. Після букв переходили до складів і тільки потім вже до читання цілих слів.

Діти бідних батьків, закінчивши початкову школу, бралися за роботу; продовжували вчитися тільки ті, чиї батьки належали до класів більш-менш заможним. Можна бути впевненим, що їхні діти початкової школи не відвідували. Якщо в їх сім'ї не дотримувалися доброго старого звичаю і навчав їх не батько, то в своєму будинку або у найближчого сусіда і друга він завжди міг знайти досить освіченого раба, який міг вивчити дітей читанню та письму. Катон Хилон навчав багатьох дітей; за часів Квинтилиана жваво обговорювалося питання, чи не краще вчити хлопчика «в своїх стінах», ніж посилати його до школи; бували випадки, що і курс «середньої школи» вже дорослий хлопчик проходив будинку. Більшість, однак, відправлялося до граматику.

Освіта дітей Середньовіччя

В середні віки (V - XVII) вигляд західноєвропейського суспільства, його культури, педагогіки і освіти істотно змінився в порівнянні з античною епохою. Це пояснювалося і затвердженням нового типу соціально-економічних відносин, і новими формами державності, і трансформацією культури на основі на основі проникнення релігійної ідеології християнства.

Філософсько-педагогічна думка раннього середньовіччя основною своєю метою ставила порятунок душі. Головним джерелом виховання вважалося, перш за все, Божественне начало. Носіями християнської педагогіки і моралі були служителі католицької церкви.

У педагогіці раннього середньовіччя панував елемент авторитарності і посередність віруючої особистості. Багато ідеологи християнства відкрито демонстрували ворожість до ідеалів античного виховання, вимагаючи усунути з програми освіти греко-римську літературу. Вони вважали, що зразком виховання могло бути лише чернецтво, яке отримало помітне поширення в раннесередньовіччю епоху.

Аскетизм, старанне читання релігійної літератури, усунення пристрасті до земних благ, самоконтроль бажань, думок і вчинків - ось основні людські чесноти, властиві середньовічному ідеалу виховання.

До VII століття в середньовічній Європі школи античного типу повністю зникли. Шкільна справа в молодих варварських державах V - VII ст. виявилася в жалюгідному стані. Повсюдно панували неписьменність і невігластво. Неписьменними були багато королі і верхівка суспільства - знати і чиновники. Тим часом необхідність в грамотних підданих і священнослужителів постійно збільшувалася. Існуючий стан намагалася виправити католицька церква.

Наступником античної традиції виявилися церковні школи. Протягом V - XV ст. церковні школи виступали спочатку єдиними, а потім переважаючими навчально-виховними закладами Європи. Вони були важливим інструментом релігійного виховання. Основними предметами вивчення були: Біблія, богословська література і твори «отців церкви». Крізь сито християнства просівають весь навчальний матеріал.

У середньовічній Європі склалися три основні типи церковних шкіл: монастирські школи, єпископальні (кафедральні) та парафіяльні школи. Основна мета всіх типів шкіл полягала в підготовці духовенства. Вони були доступні, перш за все, вищих станів середньовічного суспільства.

Монастирські школи організовувалися при монастирях, в них навчалися хлопчики 7-10 років, яких батьки прирікали на майбутнє чернецтво. Потім монастирські школи розділилися на внутрішні (для майбутніх ченців) і зовнішні (для приходять мирян). В якості вчителів виступали освічені ченці. Монастирські школи були добре забезпечені рукописними книгами. У них викладалися граматики, риторика, діалектика, пізніше арифметика, геометрія, геометрія, астрономія і теорія музики.

Єпископальні (кафедральні) школи відкривалися в церковних центрах, місцеперебування глави єпархії. Зміст навчання в них було на ті часи досить високим. Крім читання, письма, рахунку і закону Божого, вивчалися граматики, риторика і діалектика а в окремих понад цього - арифметика, геометрія, астрономія і теорія музики . Найбільш відомими були школи в Сен-Жермені, Туре (Франція), Люттихе (Бельгія), Галле, Рейхенов, Фульде (Німеччина) і ряд інших містах.

Парафіяльні школи були найпоширенішими. Школи розміщувалися в будинку священика або в церковній сторожці. Їх відвідували невеликі групи хлопчиків, де за невелику плату священик або паламар навчав дітей Законів Божому на латинській мові, письма та церковного співу. Цей тип шкіл був безсистемним і найменш організованим.